

مفهوم‌سازی بسیج منابع و امکانات در دفاع ملی

بابک نبی زاده^{۱*}، حسین ظریف منش^۲، علیرضا سعادت‌مندی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۰

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و ششم، شماره ۹۸، بهار ۱۴۰۲

 20.1001.1.1735501.1402.26.98.2.2

چکیده

بسیج منابع و امکانات یکی از ارکان بسیج ملی در عرصه دفاع است. باوجود سابقه بسیج ملی در دفاع، هنوز تعریف منسجم و جامعی از بسیج منابع و امکانات ارائه نشده است. لذا مفهومی سازی و تعریف دامنه مفهومی این موضوع یک ضرورت سازمانی و برنامه‌ای است. دلیل فقدان تعاریف قابل‌انکا، پراکندگی تعاریف در بین رشته‌های مختلف به‌ویژه در زمینه علوم مدیریت و علوم اجتماعی از سوی دیگر است. در ادبیات پژوهش، مفهوم بسیج منابع و امکانات، از تأمین مالی صرف گرفته تا تأمین منابع انسانی و مواد خام و همین‌طور ایجاد روابط و شبکه‌های اجتماعی را در برمی‌گیرد. به‌طوری‌که هیچ عامل زمینه‌ای، ضرورت سازه‌ای کنش بسیج منابع و همین‌طور راهبردی مشخص برای آن پیشنهاد نمی‌گردد. با توجه به نظرات فراوان و هم‌زمان پراکنده به مفهوم بسیج منابع، در مطالعه حاضر با اتخاذ رویکرد هرمنوتیک، متون موجود با راهبرد فراترکیب مورد تحلیل قرار گرفته و مفهوم‌سازی از بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی انجام‌یافته است. داده‌ها با سه رویکرد کدگذاری باز، محوری و انتخابی و با استفاده از نرم‌افزار اطلس. تی^۴ کدگذاری شده‌اند. یافته‌های کلیدی مطالعه حاضر عبارت است از تعیین عوامل پیشینی برای تحقق بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی، ابعاد بسیج منابع، راهبردهای اجرایی بسیج منابع و امکانات، پیشران‌های زمینه محیطی خاص بسیج منابع و امکانات و درنهایت شناسایی شاخص‌های تحقق موفقیت‌آمیز بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی در قالب پیامدهای آن.

واژگان کلیدی:

بسیج منابع، تحلیل هرمنوتیک، فراترکیب، مفهوم‌پردازی

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی، دانشکده دفاع، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول). iran_babi@yahoo.com

^۲ دانشیار دانشگاه امام جامع حسین. تهران، ایران rangerkoohestan@gmail.com

^۳ دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی دانشکده دفاع، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران. alirezasaadatmandi1@gmail.com

^۴ Atlas.ti

۱- مقدمه و بیان مسأله

۱-۱- مقدمه و موضوع

بر اساس نظریه منبع محور پنروز (۱۹۵۹)، سازمان را می‌توان به‌عنوان مجموعه‌ای از منابع مولد دید (Penrose, 1959:24) چه این سازمان یک بنگاه کوچک در شهری دورافتاده باشد و چه سازمان‌های بزرگ صنعتی و یا حتی در سطح کلان دفاع ملی، عدم دسترسی به منابع کافی و باکیفیت می‌تواند آسیب جدی به اثربخشی کل سیستم وارد نماید. دسترسی به منابع از یک‌سو، مهم‌ترین عامل در توانمندسازی نیروها بوده (Lashgarara, Abadi, & Amirkabairi, 2011: 1) و از سوی دیگر، درجه موفقیت و عملکرد کل سازمان را تعیین می‌نماید (Simms, 2020: 14). جایگاه منابع، تنها به سازمان‌ها و سیستم‌های کلان سازمانی محدود نگردیده و حتی تحرکات اجتماعی بزرگ را نیز در برمی‌گیرد. در بررسی جنبش‌های اجتماعی، موفقیت این جنبش‌ها به منابع (زمان، پول، مهارت‌ها و ...) و توانایی استفاده از آن‌ها بستگی دارد (Crossman, 2019) از این‌رو مفهوم منابع و توانایی نهاد (سازمان و/یا یک جنبش) در بسیج منابع و امکانات دارای جایگاه اساسی در موفقیت و یا شکست آن هست. دلایل متعددی وجود دارد که بسیج منابع و امکانات و به‌کارگیری آن‌ها را به فعالیتی حیاتی برای سازمان تبدیل می‌نماید. این دلایل شامل: حصول اطمینان از تداوم فعالیت‌های سازمانی، حفظ پایداری سازمانی، قادر ساختن سازمان به بهبود مستمر و درنهایت گسترش مقیاس کار فعلی سازمان می‌باشند (Davis, 2020: 3).

تاکنون، تعاریف متعددی برای مفهوم بسیج منابع و امکانات ارائه گردیده است. در دهه ۱۹۶۰، تئوری بسیج منابع بر شرایط و متغیرهایی مانند سرمایه و نیروی کار، نوع سازمان‌دهی، مشارکت افراد و سازمان‌هایی از گروه‌های خارج سازمانی، ساختار جامعه و فعالیت‌های مقامات متمرکز بود (Hamanishi, 2016: 4). به‌طور ساده، بسیج منابع، فرآیند دریافت منابع از تأمین‌کننده منابع با استفاده از مکانیسم‌های مختلف برای اجرای اهداف از پیش تعیین‌شده یک سازمان است (Seltzer, 2014). به‌عبارت‌دیگر، فعالیت‌هایی را شامل می‌گردد که سازمان به‌واسطه منبع یابی منابع مالی، انسانی و مواد خام جدید یا اضافی برای پیشبرد مأموریت خود به کار می‌بندد. همچنین می‌تواند به استفاده بهتر و یا ترکیب منابع نیز تعبیر گردد. هدف غایی از این فعالیت، تلاش برای پایداری سازمانی است (Barnes, 2021: 1). به‌رغم اینکه در برخی منابع، از بسیج منابع (به‌طور ساده‌انگارانه) به تأمین مالی تعبیر گردیده است، تأمین مالی، تنها بخشی محدود از مفهوم بسیج منابع می‌باشد. درواقع،

منابع می‌توانند مشتمل بر مالی و غیرمالی باشند. به‌عنوان مثال، تأمین منابع می‌تواند شامل ایجاد روابط ارزشمند و شبکه‌ها، جلب علائق و پشتیبانی، جلب مشارکت‌های داوطلبانه افراد، تخصیص زمان و خدمت افراد، تجهیزات و مواد اولیه باشد (Adusumalli, Jainer, Jose, Ramya, & Kaushik, 2021: 36).

۱-۲- ضرورت موضوع

اگرچه بدنه دانش موجود در زمینه‌سازمانی بسیج منابع و امکانات بسیار غنی می‌باشد، اما دایره شمول مفهوم بسیج منابع محدود به زمینه سازمان اقتصادی نمی‌باشد به‌طوری‌که در تعریفی عام‌تر، بسیج منابع به‌عنوان مجموعه‌ای از راهبردها و فعالیت‌ها در نظر گرفته شده است که یک جنبش اجتماعی به‌منظور جهت‌دهی به منابع به‌منظور تحقق اهداف به کار می‌بندد. (Coronado, 2008: 33) این دیدگاه استدلال می‌کند که موفقیت جنبش‌های اجتماعی به منابع (زمان، پول، مهارت‌ها و غیره) و توانایی استفاده از آن‌ها بستگی دارد. هنگامی که این نظریه برای اولین بار مطرح گردید، پیشرفتی در مطالعه جنبش‌های اجتماعی بود زیرا بر متغیرهایی متمرکز بود که به‌جای برخورداری از ویژگی روان‌شناختی، دارای حالتی جامعه‌شناختی بودند. (Crossman, 2020)

دفاع ملی، در کنار برخورداری از جنبه‌های سازمانی و راهبردی، به‌طور گسترده‌ای با مفهوم جامعه و کنش‌های جمعی شهروندان مرتبط است. در تعریف امنیت ملی، از آن به‌عنوان "آزادی از ترس و خواسته‌ها و آزادی برای حیات شرافتمندانه" یاد گردیده و متضمن سلامت اجتماعی به‌جای فقدان مخاطره بوده و حقی جمعی است. (Ammerdown Group, 2016) این ویژگی منجر می‌گردد که در مفهوم‌سازی بسیج منابع و امکانات، تصور کنش‌های راهبردی بدون در نظر گرفتن مبانی اجتماعی آن، منجر به ایجاد درکی جامع از آن نگردد. عدم برخورداری از تعریفی واحد برای بسیج منابع و امکانات به‌طور کلی در ادبیات سازمان و مدیریت و به‌طور خاص در حوزه دفاع ملی، ناشی از بررسی‌های فارغ از زمینه اجتماعی و همین‌طور سایر متغیرهای زمینه‌ای می‌باشد. مطالعه حاضر بر آن است تا با اتخاذ رویکرد فراترکیب متون مفهوم روشنی از بسیج منابع در زمینه محیطی آن (اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فناورانه) ارائه نموده و دلالت‌های مفهوم حاصل را برای عرضه مفهوم به حوزه دفاع ملی مشخص نماید.

۱-۳- اهمیت موضوع

تحلیل متون مرتبط نشان می‌دهد که تاکنون تعریفی واحد و مورد اجماع پژوهشگران برای مفهوم بسیج منابع و امکانات به‌ویژه در حوزه دفاع ملی ارائه نگردیده است. همچنین، اندک

مطالعات موجود نیز بسیج منابع و امکانات را صرفاً از دیدگاه تأمین مالی (Adusumalli et al., 2021: 36)، تأمین منابع انسانی و مواد خام (Barnes, 2021: 1) و همین‌طور ایجاد روابط و شبکه‌های اجتماعی (Adusumalli et al., 2021: 36) در نظر داشته‌اند. این مسئله، سبب نگاه بخشی و ابهام در تعریف ماهیت مفهوم موردنظر شده است. شناسایی مفهوم بسیج منابع و تعیین مختصات آن در حوزه دفاع ملی، علاوه بر مشخص نمودن حدود و ثغور مفهوم، منجر به شناسایی عوامل ضرورت ساز برای اجرای آن و همین‌طور ایجاد مبنایی برای ارائه راهبردهای اجرایی برای آن می‌گردد.

۴-۱- مسأله اصلی

پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که: ماهیت مفهوم بسیج امکانات و منابع در حوزه دفاع ملی چیست؟ جهت پاسخگویی به این مسأله، این پژوهش به سؤالات فرعی‌تر به شرح زیر باید پاسخ دهد:

- الزامات بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی کدامند؟
- ابعاد بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی کدامند؟
- راهبردهای اجرایی بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی کدامند؟
- زمینه محیطی خاص بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی چه عواملی را شامل می‌گردد؟
- تحقق موفقیت‌آمیز بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی منجر به بروز چه پیامدهایی خواهد گردید؟

۴-۱- نحوه سازمان‌دهی مقاله

با توجه به این‌که پژوهش حاضر نگاه هرمنوتیک و مبتنی بر تحلیل متون داشته و بنا دارد تا مفهوم‌سازی بسیج امکانات و منابع در حوزه دفاع ملی بر اساس تحلیل متون موجود ارائه دهد، از این‌رو مقاله حاضر پس از بیان مقدمات و مسأله پژوهش، به بیان ادبیات تحقیق و پیشینه پژوهش پرداخته است. در ادامه آن، روش‌شناسی تحقیق حاضر بیان شده و یافته‌های حاصل از این مطالعه بیان می‌گردند. این مقاله با بحث بر روی یافته‌ها، نتیجه‌گیری از یافته و درنهایت با بیان پیشنهادهای منتج از فعالیت‌های پژوهشی به اتمام رسیده است.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری

دفاع ملی

برقراری امنیت و حفظ کشور در برابر هجوم دشمنان از دیرباز دغدغه‌ای اساسی برای ملت‌ها بوده است. در دین مقدس اسلام، جهاد اسلامی به‌منظور فرمانروایی در زمین، کشورگشایی، به دست آوردن غنائم، ایجاد بازارهای فروش، تملک بر منابع حیاتی دیگر کشورها و یا برتری بخشیدن نژادی بر نژاد دیگر نیست. بلکه اهداف آن عبارت از: ترساندن دشمنان خداوند و دشمنان مسلمانان، حفظ مراکز عبادی و مساجد الهی، از بین رفتن فساد در زمین، خواری و رسوایی دشمنان، خاموش کردن فتنه‌ها و جهاد ابتدایی آزادی‌بخش، جهاد دفاعی، حمایت از مظلومان در برابر ستمگران، محو شرک و بت‌پرستی و جهانی‌شدن دین الهی می‌باشد. برای انجام چنین جهادی؛ مبارزه با فتنه و فتنه‌انگیزان و نبرد با کافران (تا برطرف شدن فتنه‌های آنان) وظیفه ضروری هر مسلمان در صورت وجود آمادگی و مهیا بودن شرایط و وسایل لازم جهت مبارزه با دشمنان است (کیانی، ۱۳۹۸). حضرت امام (ره) در این باره می‌فرماید: اگر دشمنی که از او بر اساس اسلام و اجتماع مسلمین ترس باشد، بلاد مسلمین و یا مرزهای آن را مورد هجوم قرار دهد، بر مسلمان‌ها واجب است که از آن به هر وسیله‌ای که ممکن است، با بذل مال و جان، دفاع نمایند (حضرت امام خمینی (ره)، تحریر الوسیله، مسئله ۱). تدافعی بودن ماهیت دفاع در دیدگاه مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نیز قابل دریافت است. ایشان در مورد جنگ تحمیلی بیان فرموده‌اند که: این جنگ، یک جنگ دفاعی بود. جنگ دفاعی با جنگ تهاجمی فرق دارد؛ جنگ تدافعی و دفاعی، محل بروز غیرت و تعصب و وفاداری عمیق انسان‌ها به آرمان‌هایی است که به آن‌ها پایبند است (فرماندهی معظم کل قوا حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۸۵). ایشان در مورد نقش بسیج در دفاع مقدس بیان نموده‌اند که: همه باید بدانند که در دوران دفاع مقدس چه معجزات عظیمی از حضور مؤمنانه و پرتلاش نیروهای بسیجی در صحنه‌های جنگ اتفاق افتاد؛ این را باید همه بدانند (فرماندهی معظم کل قوا حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۸۷).

در رویکرد یا برداشت مدرن از مفهوم دفاع ملی، تهدیدات خارجی سرشتی صرفاً نظامی نداشته و می‌تواند شامل جنگ سیاسی، جنگ اقتصادی، جنگ فرهنگی و جنگ اطلاعاتی به مفهوم گسترده آن نیز بشود و علاوه بر این، همه این سطوح و انواع گوناگون جنگ‌ها می‌توانند از ابعاد سخت افزارانه و نرم افزارانه، به‌گونه‌ای توأمان برخوردار باشند (همت ۱۳۹۴).

۳۹). در تعریف دانشکده حقوق دانشکده کرنل^۱، اصطلاح دفاع ملی را به‌عنوان برنامه‌هایی برای تولید یا ساخت مصنوعات نظامی یا انرژی، کمک نظامی یا زیرساختی به ملل خارجی، امنیت داخلی، ذخیره‌سازی منابع و هر نوع فعالیتی که به‌طور مستقیم مربوط به این‌گونه امور باشد، تعریف نموده است (Cornell, 2021). دفاع ملی به‌عنوان شرایط پویای یک کشور تعریف می‌شود که تمام جنبه‌های زندگی ملی را برای مقابله با تهدیدات پوشش می‌دهد. امنیت ملی شامل امنیت دولت، جامعه و افراد می‌شود (Mardhani, Runturambi, & Hanita, 2020: 267). دایره‌المعارف جنگ نظامی و استراتژی چین که در سال ۱۹۹۳ منتشر شد، دفاع ملی را چنین تعریف می‌کند: دفاع ملی اصطلاح جامعی است که اقدامات دفاعی برای محافظت از حاکمیت دولت، تمامیت ارضی و امنیت، از جمله ساخت‌وساز دفاع ملی و مبارزه، دفاع از مرز، دفاع ساحلی، هوایی و مانند آن را شامل می‌گردد. ماهیت دفاع ملی به ماهیت دولت و سیاست ملی بستگی دارد. تحکیم و قدرت دفاع ملی تضمین‌کننده اقدامات احتیاطی در برابر تهاجم و براندازی مسلحانه خارجی و حفظ ثبات و امنیت کشور است. تعریف مذکور به‌طور واضح حاکی از این است که دفاع ملی شامل ساخت و مبارزه^۲ و اقداماتی برای تضمین امنیت و ثبات داخلی است. در این میان، این مفهوم بیانگر آن است که ماهیت دفاع ملی به ماهیت دولت و سیاست ملی بستگی دارد (Zhou, 2019: 339).

در حقوق ایالات‌متحده آمریکا، واژه «دفاع ملی» مفهومی عام است و به تأسیسات نظامی و دریایی و فعالیت‌های مربوط به آمادگی (دفاعی) ملی اطلاق می‌شود. این در حالی است که قانون مصوب ۱۹۵۴ وزارت دفاع ژاپن، دفاع ملی را رویکرد برخورد با تهدید نظامی خارجی یا اشغال کشور از طریق روش‌های نظامی و غیرنظامی، جهت حفاظت از صلح ملی و استقلال به‌منظور حفظ امنیت ملی، می‌داند (Zhou, 2019: 339). در قانون دفاع ملی آرژانتین بیان گردیده است که دفاع ملی به معنای یکپارچگی و اقدامات هماهنگ همه نیروهای ملت برای حل آن درگیری‌هایی است که مستلزم استفاده از نیروهای مسلح به‌صورت پیشگیرانه یا سرکوبگرانه برای مقابله با تهاجم خارجی است (Balestra, 2014: 29). درنهایت، چنان‌که از تعاریف ارائه‌شده برمی‌آید، دفاع ملی را می‌توان به شکل زیر تعریف نمود:

دفاع ملی اصطلاحی فراگیر است که معنای آن اقدامات یک ملت به‌واسطه دولت، برای فراهم آوردن منابع و ساختارها و تجهیزات لازم برای مقابله با تهدیدات خارجی و حفظ استقلال

¹ Cornell

² Construction and Struggle

و تمامیت ارضی و امنیت داخلی از طریق اقدامات تأمین و مدیریت منابع، آفند و سرکوب می‌باشد.

۲-۲- جایگاه منابع در حوزه دفاع ملی

مطالعات موجود در حوزه دفاع ملی بر جایگاه منابع به‌عنوان اصلی اساسی اتفاق نظر دارند. از دیدگاه ویدا و گرچر (۲۰۱۹)، مسئله منابع در دفاع ملی در سه سطح قابل تحلیل می‌باشد که عبارت‌اند از: ۱. میزان منابع در دسترس برای ملت در حال حاضر و در زمان آینده، ۲. نسبتی از منابع در دسترس که به دفاع ملی تخصیص داده می‌شود و ۳. میزان کارایی که بخش دفاع ملی در استفاده از این منابع دارد (Weida & Gertcher, 2019). پیش از هر چیز در اینجا لازم است تا انواع منابع مورد شناسایی قرار گردند. چنان که در متون موجود مشاهده می‌گردد، حداقل ۴ دسته از منابع اساسی برای ساخت و تحقق اهداف نظام دفاع ملی ضرورت دارد که در ادبیات پژوهش به‌خوبی قابل احصا می‌باشند. این منابع شامل منابع انسانی (Aji, 2020: 19)، منابع اطلاعاتی (Bibo, 2014; Yilong et al., 2012: 1)، منابع مالی (Thompson, 1973: 1) و منابع فیزیکی (Buck, 1957: 295; Cays,) می‌باشند. (Gorji & Rahimian, 2011: 32; 2021: 64)

۱- منابع انسانی

منابع انسانی جایگاه ویژه‌ای را در بین مجموعه منابع دارد اجی (۲۰۲۰) در مطالعه خود دریافته است که برای ارتقای کیفیت نیروی انسانی اندونزی در حوزه دفاعی، اندونزی می‌تواند نه تنها از حوزه دفاعی کره جنوبی، بلکه در زمینه‌های سیاسی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و همچنین آموزشی و پژوهشی نیز از آن بیاموزد (Aji, 2020: 19). البته بایستی توجه داشت که مدل کره جنوبی نمی‌تواند الگوی مناسبی برای جمهوری اسلامی ایران باشد. مهم‌ترین دلیل آن این است که کره جنوبی کشوری با اقتصاد آزاد و تحت حمایت ایالات متحده آمریکا بوده و کشورمان برعکس، تحت تحریم‌های ایالات متحده آمریکا و هم‌پیمانان آن می‌باشد.

۲- منابع مالی

در کنار منابع انسانی، منابع مالی نیز بخش بااهمیتی از سیستم دفاع ملی محسوب می‌گردد. در قدیمی‌ترین اشاره به این مفهوم، تامسون (۱۹۷۳) سیستم مالیاتی را در کنار مفهوم دفاع ملی قرار داده و معتقد است که برخلاف سیستم‌های سنتی مخارج دولتی و مالیات، دفاع ملی را نمی‌توان تولیدکننده و یا مصرف‌کننده کالاها دانست. بلکه دفاع ملی خود یک محصول اقتصادی است که به‌منظور حفاظت از سایر اقلام کالاها در مقابل تصرف خارجی

تولید می‌گردد (Thompson, 1973: 1). این دیدگاه مبتنی بر اقتصاد سیاسی، نقش تأمین منابع مالی را به‌عنوان نهاده‌ای برای تولید و بازتولید محصول دفاع ملی روشن می‌سازد.

۳- منابع اطلاعاتی

همراه با منابع انسانی و مالی، دفاع ملی، از منابع اطلاعاتی برای ایجاد سیستم یکپارچه خود بهره می‌برد. ببیو (۲۰۱۴)، در مطالعه وزارت دفاع رومانی بیان می‌نماید که مدیریت منابع اطلاعاتی به معنای برنامه‌ریزی، بودجه‌بندی، سازمان‌دهی، هدایت، آموزش و کنترل اطلاعات است که هم خود اطلاعات و هم منابع مرتبط مانند پرسنل، تجهیزات، منابع مالی و فناوری را در برمی‌گیرد. برای بسیاری از سازمان‌ها، از جمله وزارت دفاع ملی رومانی، اطلاعات و فناوری‌هایی که از آن پشتیبانی می‌کنند نشان‌دهنده بارزترین دارایی‌های آن‌هاست، اما اغلب کم‌تر مورد درک قرار می‌گیرند. این مطالعه نشان‌دهنده جایگاه منابع اطلاعاتی در ساختار سیستم دفاع ملی است (Bibo, 2014). ییلونگ و همکاران نیز بر جایگاه منابع اطلاعاتی در بخش ترافیک به‌عنوان بخشی از سیستم دفاع ملی تمرکز نموده‌اند. ایشان معتقدند که از آنجایی که جنگ اطلاعاتی آینده بر تصرف جایگاه استراتژیک در حوزه اطلاعات نظامی متمرکز خواهد بود، تقویت ساخت منابع اطلاعات (ترافیکی) برای دفاع ملی بسیار ضروری است و زمانی نیز برعلیه این فعالیت در جریان می‌باشد (Yilong et al., 2012: 1).

۴- منابع فیزیکی

درنهایت، دسته چهارم از منابعی که در فرآیند ایجاد و فعالیت سیستم دفاع ملی به کار گرفته می‌شوند، منابع فیزیکی می‌باشند. در تعریف سازمانی، منابع فیزیکی به‌عنوان دارایی‌های مشهود سازمان تعریف می‌شود که در فراهم آوردن کالاها و خدمات و همچنین مدیریت سازمان استفاده می‌شود. این منابع شامل تجهیزات، ماشین‌آلات، زمین و امکانات می‌باشد (Gorji & Rahimian, 2011: 32). در دهه‌های اول قرن بیست و یکم، سالانه بیش از نیم تریلیون دلار تحت نظارت وزارت دفاع ایالات متحده، جهت تأمین تمام شاخه‌های ارتش ایالات متحده و مدیریت منابع فیزیکی برای پشتیبانی از دفاع ملی صرف گردیده است (Cays, 2021: 64). حتی منابع دانشی صرف شده (چنان‌که در بخش پیشین بحث گردید)، منابع واسطه‌ای هستند که امکان ایجاد منابع فیزیکی برای پیشرفت دفاع ملی را فراهم می‌آورند (Buck, 1957: 295). به‌طور خلاصه، می‌توان منابع فیزیکی را شامل آن دسته از دارایی‌های ملموس و تحت تملک یا مدیریت سازمان دفاع ملی در نظر گرفت که

از آن‌ها در راستای دستیابی به اهداف و چشم‌انداز سازمانی از طریق برآورده ساختن تاکتیک‌های عملیاتی بهره می‌برد.

۲-۳- بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی

۱- برداشت سازمانی از بسیج منابع و امکانات

تاکنون، تعاریف متعددی برای مفهوم بسیج منابع و امکانات ارائه گردیده است که تمرکز اغلب این تعاریف بر برداشت سازمانی از این مفهوم می‌باشد. در سال‌های دهه ۶۰ میلادی، تئوری بسیج منابع بر شرایط و متغیرهایی مانند سرمایه و نیروی کار، اشکال سازمان‌ها، مشارکت افراد و سازمان‌هایی از گروه‌های خارج سازمانی، ساختار جامعه و فعالیت‌های مقامات متمرکز بود (Hamanishi, 2016: 4). در تعاریف جدیدتر، از بسیج منابع، به‌عنوان فرآیند دریافت منابع از تأمین‌کننده منابع با استفاده از مکانیسم‌های مختلف، به‌منظور اجرای اهداف از پیش تعیین‌شده یک سازمان یاد می‌گردد (Seltzer, 2014). بسیج منابع و امکانات، فعالیت‌هایی را شامل می‌گردد که سازمان به‌واسطه منبع یابی منابع مالی، انسانی و مواد خام جدید یا اضافی برای پیشبرد مأموریت خود به کار می‌بندد. این مفهوم همچنین می‌تواند به استفاده بهتر و یا ترکیب منابع نیز تعبیر گردد. هدف غایی از این فعالیت، تلاش برای پایداری سازمانی است (Barnes, 2021: 1). به‌رغم اینکه در برخی منابع، از بسیج منابع (به‌طور ساده‌انگارانه) به تأمین مالی تعبیر گردیده است، تأمین مالی، تنها بخشی محدود از مفهوم بسیج منابع می‌باشد.

۲- برداشت جامعه‌شناختی از بسیج منابع و امکانات در دفاع ملی

باین‌حال، هم‌زمان، دفاع ملی، حرکت و نهضتی اجتماعی است که بنا به نظر برانسون (۱۹۷۶)، نفع اجتماع در تقویت آن می‌باشد (Branson, 1976). از این‌رو، برخورد با مفهوم بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی بایستی با مفروضات اجتماعی نیز صورت گیرد. چنان‌که پیش‌تر نیز بیان گردید، منابع اساسی در این حوزه شامل ۴ دسته شامل: منابع انسانی، منابع مالی، منابع اطلاعاتی و منابع فیزیکی می‌باشند و تمامی این منابع کمابیش از جامعه‌ای تأمین می‌گردد که سیستم دفاع ملی را خلق و پشتیبانی می‌نماید. در دیدگاه حرکت‌های اجتماعی، بسیج منابع و امکانات به‌عنوان مجموعه‌ای از راهبردها و فعالیت‌ها در نظر گرفته شده است که یک جنبش اجتماعی به‌منظور جهت‌دهی به منابع به‌منظور تحقق اهداف به کار می‌بندد (Coronado, 2008: 33). این دیدگاه استدلال می‌کند که موفقیت

جنبش‌های اجتماعی (از جمله دفاع ملی) به منابع (زمان، پول، مهارت‌ها و غیره) و توانایی استفاده از آن‌ها بستگی دارد. هنگامی که این نظریه برای اولین بار مطرح گردید، پیشرفتی در مطالعه جنبش‌های اجتماعی بود زیرا بر متغیرهایی متمرکز بود که به جای برخورداری از ویژگی روان‌شناختی، دارای حالتی جامعه‌شناختی بودند (Crossman, 2020).

۳- دیدگاه نظامی به بسیج منابع و امکانات در دفاع ملی

در زمینه نظامی، انجمن ارتش ایالات متحده، از اصطلاح بسیج دفاع ملی^۱ استفاده نموده و معتقد است که بسیج دفاع ملی یک تلاش متمرکز و سیستماتیک است که برای حفظ سطح آمادگی و آموزش در زمان صلح، باهدف بسیج محدود یا عمومی در زمان جنگ یا بحران ملی ایجاد می‌گردد. بسیج دفاع ملی فعالیتی استراتژیک است که برای حمایت از ملت و همین‌طور امنیت و منافع ملی در جنگ از طریق مدیریت منابع ملی انجام می‌گیرد (Wortzel, 2020).

بسیج نظامی مجموعه‌ای از رویدادهای پیچیده است که اگر به‌طور مطلوبی بر روی الگویی مناسب پیاده شود، می‌تواند فرآیند گذر یک اقتصاد ملی را از وضعیت اقتصاد صلح به اقتصاد زمان جنگ مشخص نماید (Chapman, Harris, & Gass, 1989). در تعریفی جامع‌تر، برینکرهف (۱۹۸۳)، بیان نموده است که بسیج نظامی، عبارت است از فرآیند رساندن واحدهای نیروی نظامی به توان کامل جنگی از نظر نفرات و تجهیزات و فراهم آوردن مهمات، سوخت و سایر منابعی که آن‌ها را در وضعیت نبرد نگه می‌دارد. سه‌طبقه مختلف از بسیج نظامی بر اساس مقیاس آن مورد شناسایی قرار گرفته است که عبارت‌اند از:

بسیج کامل^۲: عبارت است از رساندن قوای زمان جنگ به سطح قوایی است که در زمان صلح تصویب گردیده است. بسیج کامل یک طرح برنامه‌ریزی است و تنها شرط لازم برای بسیج نظامی است.

بسیج بخشی^۳: کمتر از بسیج کامل بوده و متضمن رساندن سطح قوا به میزانی بالاتر از وضعیت آمادگی است و یا به معنی رساندن بخشی از قوا به وضعیت آمادگی کامل می‌باشد. ماهیت و اندازه دقیق بسیج بخشی بر اساس وضعیت بحرانی که دستور بسیج بر آن اساس صادر شده، تعیین می‌گردد. بسیج بخشی را می‌توان وضعیتی بین بسیج زمان صلح و بسیج کامل دانست.

¹ National Defense Mobilization

² Full Mobilization

³ Partial Mobilization

بسیج کلی^۱: بزرگ‌تر از بسیج کامل بوده و متضمن افزودن نیروهایی افزون بر آن چیزی است که در زمان صلح پیش‌بینی شده بود. اندازه و ماهیت بسیج کلی بسته به محدودیت منابع بر اساس وضعیت بحرانی که به آن دلیل شکل گرفته بود تعیین می‌گردد (Brinkerhoff, 1983).

چنان‌که نتایج مرور ادبیات پژوهش نشان می‌دهد، تعاریف ارائه‌شده به‌طور کلی در سه حوزه اصلی یعنی حوزه علوم مدیریتی، نظامی و حوزه اجتماعی تمرکز یافته و هر یک رهیافت جداگانه‌ای به مفهوم بسیج منابع و امکانات دارند. به‌طوری‌که در حوزه مدیریت تمرکز بر دستیابی به اهداف سازمانی از طریق فراهم آوردن منابع لازم، موضوع محوری بوده اما در حوزه اجتماعی، مفهوم بسیج امکانات و منابع به دنبال کسب اهداف اجتماعی است. در حوزه نظامی، اغلب بر مفهوم بحران (جنگ، تهدیدات دفاعی - امنیتی) تمرکز گردیده و هدف از بسیج منابع و امکانات متناسب‌سازی قوا (منابع) با وضعیتی غیرعادی است. باین‌حال، پیش‌شرط‌های لازم برای بسیج منابع و امکانات، مفهوم پالایش‌شده و موردتوافق از آن، راهبردهای بسیج منابع و امکانات و در کنار آن زمینه مؤثر بر بروز آن و درنهایت پیامدهای بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی هنوز روشن نمی‌باشد. به‌عبارت‌دیگر، شکاف نظری پژوهش حاضر را می‌توان در فقدان مدلی فراگیر از بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی دید.

۴. برداشت مکتبی و مبتنی بر محور مقاومت از بسیج منابع و امکانات

چنان‌که نظامی پور و همکاران (۱۳۹۷) مطرح نموده‌اند، از نظر اصطلاحی، بسیج دارای معانی متعددی است که یکپارچگی لازم را ندارد. از نظر سیاسی و نظام‌مند، بسیج عبارت است از فرآیندی که در آن یک واحد اجتماعی به‌سرعت بر منابعی که از قبل بر آن‌ها واپایش نداشته، واپایش پیدا می‌کند. از نگاه ملی بسیج عبارت است از عمل آماده نمودن و بالا بردن امکانات ملی برای مقابله با هرگونه وضعیت اضطراری. از نگاه اجتماعی بسیج به حرکتی گفته می‌شود که در آن، هدف و مقصدی معین موردنظر باشد، برای دستیابی به اهداف سازمان‌دهی وجود داشته باشد، گردهمایی تخصصی و حرفه‌ای کمتری در آن نفوذ داشته باشد و شدت حرکت و سازمان‌دهی آن بستگی به شرایط، نیازها و چگونگی بروز هدف داشته باشد. مثال‌های متعددی را در مورد بسیج منابع و امکانات در حوزه محور مقاومت می‌توان یافت. تشکیل حشد شعبی یا همان بسیج مردمی در عراق شبیه آنچه در ایران و در بحبوحه انقلاب اسلامی بنا به فرمایش امام راحل تشکیل شد تبدیل به یکی از ستون‌های نیروهای مسلح عراق علیه

^۱ Total Mobilization

داعش شد و چنان تأثیری بر روند نظامی این کشور گذاشت که حتی بعد از شکست داعش نیز هم چنان پابرجا بوده و در کنار نیروهای امنیتی مشغول حفاظت از امنیت عراق است. حتی گروه‌ها و جریان‌های مخالف مقاومت و مرجعیت نمی‌توانند منکر تأثیر جدی آن‌ها در این کشور در برابر داعش باشند (مهر، ۱۳۹۷).

۲-۲- پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش منتج به دستیابی به ۲۳ مطالعه اصلی در این حوزه گردید که در جدول زیر به تفکیک مشخص گردیده‌اند:

جدول ۱. پیشینه پژوهش

ردیف	نویسندگان/سال / روش	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
۱	(Patterson, 1959) مطالعه کتابخانه‌ای	آموزش پزشکی چه تأثیری بر بسیج منابع و امکانات مدنی و نظامی دارد؟	مؤلفه‌های بسیج منابع و امکانات قابل‌شناسایی از این مطالعه عبارت‌اند از: اجرای خط‌مشی‌ها، احصاء توانمندی‌ها، الزام به رعایت رهنمودها در سازمان‌های دولتی، آمادگی مدنی، آموزش غیرنظامیان، آموزش منابع انسانی، تفویض اختیار، تقسیم وظایف، تهدید خارجی، سطح مشارکت مردم، شبکه‌سازی، شناخت ویژگی‌های مختلف جغرافیایی نواحی، شناسایی نقاط ضعف، فعالیت همه‌جانبه، قبول مسئولیت توسط مدیران ارشد، کاستن از هزینه‌ها، مستندسازی، نظارت مستمر و نوع تهدیدات.
۲	(Fickle, 1978) مطالعه کتابخانه‌ای- تحلیل تاریخی	تأثیر بسیج منابع و امکانات بر صنعت (چوب بری) در خلال جنگ جهانی اول چه بوده است؟	مؤلفه‌های بسیج منابع و امکانات در مطالعه مذکور برابرند از: آموزش کسب‌وکارها، تأمین مالی، تدوین برنامه راهبردی، بسیج منابع، تعداد انبارها، تعیین نقش‌ها و مسئولیت‌های، متصدیان، تهدید خارجی، توانایی رهبران بسیج گر، خانوارها، راه‌آهن، سطح بوروکراسی، صادرات، ظرفیت‌های حمل‌ونقل، عواطف میهن پرستانه، ماهیت دفاعی، منافع بخش خصوصی و همکاری بخش خصوصی و دفاع.
۳	(Marger, 1984) مطالعه کتابخانه ای-تحلیل تاریخی	سازمان‌دهی حرکت‌های اجتماعی در پاسخ به تغییرات	تحلیل متن این مطالعه نشان می‌دهد که ابعاد بسیج منابع و امکانات در حرکت‌های اجتماعی عبارت‌اند از: انسجام سازمان رزم، ایدئولوژی و اعتقادات، بقا، به‌روزرسانی تاکتیک‌ها، تأمین مالی، تصحیح اهداف بسیج منابع، تعهد، تغییرات

مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف و یا سؤالات اصلی	نویسندگان/سال/ روش	ردیف
محیطی، تلاطم محیطی، تنوع جمعیتی، حرفه‌ای سازی، حرکت اجتماعی، رقابت، روابط بین سازمانی، شبکه‌های اجتماعی، هدف‌گذاری بسیج منابع و وجهه سازمان دفاع	زیست‌محیطی چگونه است؟		
اگرچه وزارت دفاع ملی ممکن است تلاش‌های امدادی را آغاز کند، نیروهای مسلح در درجه اول نقش کمکی را ایفا می‌کنند. در عملیات عملی، نیروهای مسلح هنگام کمک به دولت محلی برای انجام تلاش‌های امدادی در طول رزمایش، مشکلات عمده‌ای پیدا می‌کنند، از جمله: حرفه‌ای بودن و حقیقت‌گرایی نیاز به بهبود در تمرین‌های شبیه‌سازی دارد. دولت‌های محلی فاقد درک واقع‌بینانه از قابلیت‌های امدادی نیروهای مسلح هستند. مکانیسم‌های تخلیه و پذیرش نیاز به بهبود دارند. در آینده، وزارت دفاع ملی از رهنمودهای سیاستی مانند «آماده شدن برای فاجعه از قبل، استقرار نیروها با توجه به آمادگی در برابر بلاها و اطمینان از آمادگی برای عملیات نجات»، تلاش برای تقویت هماهنگی خود با دولت‌های محلی پیروی خواهد کرد؛ و برنامه‌های آموزشی و آموزشی امدادی خود را تثبیت کند تا در صورت نیاز از جان و دارایی مردم محافظت شود.	ارتش چین، چه نقشی در پیشگیری و امداد رسانی در بلاهای طبیعی و بسیج منابع و امکانات دارد؟	(Lin, 2012) مطالعه کتابخانه ای-تحلیل تاریخی	۴
نتایج این مطالعه مشخص نموده است که تأمین نیروی انسانی جهت بسیج منابع و امکانات از عوامل زیر تشکیل یافته است: افزایش انعطاف‌پذیری، انگیزاننده‌های تلفیقی منابع انسانی، انگیزاننده‌های مادی منابع انسانی، انگیزاننده‌های معنوی منابع انسانی، انگیزاننده‌های منابع انسانی، آموزش منابع انسانی، برون‌سپاری، تعریف نیازهای مهارت و شایستگی، جذب منابع انسانی، چندمهارتی سازی، حقوق و مزایای نیروها حمایت مردمی، کوچک‌سازی، منابع انسانی، مهندسی مجدد، هدف‌گذاری بسیج منابع و وجهه سازمان دفاع.	تأمین نیروی انسانی در حوزه بسیج بر اساس گفتمان حضرت امام خمینی (ره) چگونه است؟	(باقری، فرهادی، & پناهی، ۱۳۹۷) کیفی/نظریه داده بنیاد	۵

ردیف	نویسندگان / سال / روش	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهم ترین یافته‌ها
۶	(Reichert, 2015) مطالعه کتابخانه‌ای	چگونه می‌توان بر اساس نهضت‌های اجتماعی به مدلی جهت بسیج منابع و امکانات دست یافت؟	مؤلفه‌های بسیج منابع و امکانات بر اساس نهضت‌های اجتماعی بدین شرح قابل‌شناسایی است: باورهای جمعی، ارزش تولیدات داخلی، اصلاح خطاها، ترجیحات کنشگران، حرکت اجتماعی، حرکت جمعی، شبکه‌های اجتماعی، شناسایی ترکیبات بهینه منابع، گردآوری دانش و وجهه سازمان دفاع
۷	(Guoming, Yanmin, Guowei, & Xiaoping, 2017) مطالعه کتابخانه ای-تحلیل اسناد	مدل مدیریت داده‌ها در بسیج منابع و امکانات دفاعی بر اساس ویژگی‌های استقرار جغرافیایی، چه ویژگی‌هایی دارد؟	بر اساس دیدگاه این نویسنده، عوامل و متغیرهای تأثیرگذار در بسیج منابع و امکانات عبارت‌اند از: تغییرات فناوری مدیریت دانش، اسناد، بسیج فناوریانه، پردازش داده‌ها، تدوین قوانین، مقررات و رویه‌ها، تعیین مقدار منابع موردنیاز برای هر موضوع، توسعه منابع انسانی، در دسترس بودن منابع، شناخت ویژگی‌های مختلف جغرافیایی نواحی، گردآوری داده‌ها، مدیریت پایگاه‌های داده‌ای، مدیریت دانش، مستندسازی، منابع مالی، وسایل ارتباطی و وضعیت اضطراری
۸	(Beneda, 2017) مطالعه کتابخانه‌ای	مؤلفه‌های بسیج منابع و امکانات در مقابله با فعالیت‌های تروریستی کدام‌اند؟	عوامل مؤثر بر بسیج منابع و امکانات در حوزه موردنظر عبارت‌اند از: انگیزاننده‌های منابع انسانی، ایدئولوژی و اعتقادات، تدوین قوانین، مقررات و رویه‌ها، حافظه جمعی مردم، حرکت جمعی، حمایت مردمی، شبکه‌های اجتماعی، عواطف میهن پرستانه، فرصت‌های سیاسی و فرهنگ سیاسی داخلی
۹	(Salavrakos, 2017a) مطالعه کتابخانه‌ای/تحلیل تاریخی	در جنگ‌های ناپلئونی (۱۷۹۲-۱۸۱۵)، چه مسائلی در مورد بسیج نظامی و اقتصادی پیش روی متفقین بوده است؟	بر اساس این مطالعه، کشورهای موردبررسی جهت بسیج منابع اقتصادی و نظامی در زمینه های: حجم غلات در دسترس، استعداد متحدین، بودجه دولتی، پشتیبانی لجستیکی نظامی، تأسیسات دولتی، تأمین مالی، تجهیزات نظامی، تعداد خدمه دریایی، تعداد زندان‌ها، ذخیره مهمات، ظرفیت‌های حمل‌ونقل، قوانین مالیاتی، ملزومات نظامی، مواد خام کشاورزی، ناوگان دریایی و هم‌راستایی صنعت با امنیت ملی، رویه‌رو بوده‌اند.
۱۰	(Salavrakos, 2017b)	چه تفاوت‌هایی بین شیوه بسیج منابع و	متغیرهای قابل‌احصا برای بسیج منابع و امکانات در این مطالعه عبارت‌اند از: مواد خام صنعتی، استعداد متحدین، ایدئولوژی و اعتقادات، پیروزی

ردیف	نویسندگان/سال/ روش	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
			در جنگ، تجهیزات صنعتی، تجهیزات نظامی، جمعیت، سازمان‌دهی منابع، فرهنگ سیاسی داخلی، کارایی، کمک خارجی، منابع انسانی، منابع مالی، وجهه سازمان دفاع.
۱۱	(Stoian, 2018) مرور ادبیات پژوهش	نقش مقامات کشوری در بسیج منابع و امکانات چیست؟	به‌منظور دفاع از قلمرو و ارزش‌های ملی خود در زمان بحران، بسیج نیروهای مسلح در شرایط جهانی معاصر چالش‌های جدیدی را برای مقامات دولتی، طراحان چارچوب قانونی ملی و برای مقامات نظامی ایجاد می‌کند. در این راستا می‌توان اقدامات فوق‌العاده‌ای در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، اداری، دیپلماتیک، حقوقی و نظامی انجام داد که در زمان صلح برنامه‌ریزی و تدارک دید. سیستم دفاع ملی رومانی متشکل از نیروهای در نظر گرفته‌شده برای دفاع، منابع دفاع ملی و زیرساخت‌های سرزمینی است و تا زمانی که رویه‌های مربوطه در سطح بالایی از کارایی اجرا شوند، پایه‌ای پایدار برای همه انواع اقدامات مرتبط با بسیج فراهم می‌کند.
۱۲	(Hassan) Abdullah, 2018 مطالعه کتابخانه‌ای/تحلیل تاریخی	نظریه بسیج منابع ^۱ ، چه کاربردی در شفاف‌سازی فعالیت‌های گروه‌های سیاسی - اجتماعی دارد؟	عناصر قابل‌احصا از این مقاله برای بسیج منابع شامل: اثربخشی، احزاب سیاسی، تجهیزات ارتباطی، رسانه‌ها، زمان، سازمان‌های مردم‌نهاد، شبکه‌های اجتماعی، فرصت‌های سیاسی، فناوری اطلاعات، مشروعیت، منابع اطلاعاتی، منابع انسانی، منابع مالی، مهارت‌های سازمانی، وفاداری
۱۳	(Burk, 2018) مرور ادبیات	بررسی روابط بین مردم-ارگان‌های نظامی در کشورهای غربی عصر مدرن	مؤلفه‌های بسیج منابع و امکانات از دیدگاه این نویسنده عبارت‌اند از: انسجام سازمان رزم، پیروزی در جنگ، جذب منابع انسانی، حمایت مردمی، خدمت اجباری، سطح مشارکت مردم، ظرفیت‌های خارجی، فرهنگ سیاسی داخلی،

¹ Resource Mobilization Theory (RMT)

مهم ترین یافته‌ها	اهداف و یا سؤالات اصلی	نویسندگان/سال/ روش	ردیف
منابع انسانی، موقعیت ژئوپلیتیکی و هوشمندی مردم			
ابعاد بسیج عمومی منابع و امکانات ژاپن در جنگ اقیانوس آرام عبارت‌اند از: منابع انسانی، اهداف سیاسی کشور، بسیج فناورانه، تأسیسات بازرگانی، تأسیسات دولتی، تأمین مواد خام، تجهیزات صنعتی، تدوین قوانین، مقررات و رویه‌ها، دانش تولید، ذخیره‌سازی کالاهای استراتژیک، ذخیره‌سازی مواد خام، سطح بوروکراسی، سوخت، ظرفیت‌های حمل‌ونقل، عواطف میهن پرستانه، فرصت‌های سیاسی، فلزات، فناوری محور بودن، قبول مسئولیت توسط مدیران ارشد، کسب آمادگی دفاعی، ماهیت دفاعی، مدیران عالی کشور، منابع فناورانه، مواد خام صنعتی، نیروی برق و وسایل نقلیه موتوری	جایگاه بسیج عمومی منابع و امکانات در تغذیه ماشین جنگی ژاپن در نبرد اقیانوس آرام چه بوده است؟	(Astuti & Surajaya, 2018) کیفی / تحلیل داده‌های آرشیوی	۱۴
بر اساس یافته‌های تحقیق بسیج منابع ملی می‌تواند ظرفیتی بی‌نظیر را در اختیار فرماندهان قرار دهد تا با اتکا به آن بتوانند اولاً بازدارندگی ایجاد نمایند و ثانیاً در صورت بروز جنگ، سرنوشت نبرد را به نفع جبهه خودی تغییر دهند. در پایان، محققین پیشنهادهایی کاربردی نیز ارائه نموده‌اند.	بسیج ظرفیت‌ها و منابع ملی، چه تأثیری در جنگ‌های آینده دارند؟	(رفیعی‌راد، شیخ‌الاسلامی، مرادی، رضایی، & فدایی، ۱۳۹۹) روش کتابخانه‌ای	۱۵
این مطالعه نشان می‌دهد که دشواری‌های پیش روی ارتش صربستان جهت بسیج منابع و امکانات در سنوات موردبررسی عبارت بوده‌اند از: اعتراضات ضد دولتی، پل‌ها و گذرگاه‌ها، جاسوسی، راه‌ها و (وضعیت) وسایل نقلیه موتوری	ارتش صربستان بین سنوات ۱۹۱۴-۱۹۴۱، با چه مسائلی جهت بسیج منابع و امکانات روبه‌رو بوده است؟	Rostov, Eremin, & Kuznetsov, 2019 مطالعه کتابخانه‌ای/تحلیل تاریخی	۱۶
عوامل دخیل در موفقیت یا شکست حرکت‌های نظامی از دیدگاه بسیج منابع و امکانات بدین شرح قابل‌شناسایی‌اند: جمعیت، استعداد متحدین؛ اهداف سیاسی کشور، ایدئولوژی و اعتقادات، برنامه‌های خرد، پیروزی در جنگ، تأمین مالی، تدوین برنامه راهبردی بسیج منابع، تسلیحات، تعهد، حجم غلات در دسترس، شبکه‌های اجتماعی، شناسایی فرصت، کنترل بر منابع	چه عواملی در بروز موفقیت یا شکست حرکت‌های نظامی از منظر بسیج منابع و امکانات دخیل‌اند؟	(Salavrakos, 2019) مطالعه کتابخانه‌ای/تحلیل تاریخی	۱۷

ردیف	نویسندگان/سال/ روش	اهداف و یا سؤالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
			اقتصادی، مدیران عالی کشور، منابع مالی، موقعیت ژئوپلیتیکی، ناوگان دریایی و وسعت سرزمینی
۱۸	(Wortzel, 2020) مطالعه کتابخانه‌ای/تحلیل تاریخی	بسیج منابع و امکانات در چین کمونیستی چه ویژگی‌هایی دارد؟	مؤلفه‌های قابل‌احصا برای بسیج منابع و امکانات از این مطالعه عبارت‌اند از: انگیزش کسب‌وکارها، احزاب سیاسی، افزایش بازدارندگی، اهداف سیاسی کشور، آمادگی مدنی، آماده‌سازی کارکنان ذخیره، به‌کارگیری منابع، پشتیبانی لجستیکی نظامی، تأسیسات دولتی، تأمین مالی، تدوین برنامه راهبردی بسیج منابع، توانایی رهبران بسیج گر، جنگ، حرکت جمعی، حمایت مردمی، درس آموخته‌های خارجی، درس آموخته‌های داخلی، زیرساخت، کمک خارجی، مدیریت زمان، منابع فناورانه، منابع مالی و همراستایی صنعت با امنیت ملی
۱۹	(Levey, 2020) مطالعه کتابخانه‌ای	مشارکت‌های نظری حاصل از بررسی بسیج منابع و امکانات چیست؟	مفاهیم مرتبط با بسیج منابع و امکانات که از این مطالعه قابل‌شناسایی است عبارت‌اند از: تدوین برنامه راهبردی بسیج منابع، اهداف سیاسی کشور، بحران، بسیج تدارکاتی، به‌کارگیری منابع، بهداشت، پیروزی در جنگ، تأمین مالی، تخریب منابع ناشی از جنگ، خاتمه بسیج منابع، ذخیره‌سازی منابع، زیرساخت، عواطف میهن پرستانه، قوانین مالیاتی، منابع داخلی، منابع مالی و نظارت مستمر
۲۰	(Cecire & Peters, 2020) کیفی-مطالعه ادبیات	بسیج منابع و امکانات در صنعت تولیدات دفاعی در سایه همه‌گیری کرونا چگونه تأثیر پذیرفته است؟	در وضعیت همه‌گیری بیماری‌ها (ویروس کرونا)، بسیج امکانات و منابع در صنعت دفاع از این مؤلفه‌ها تأثیر کی پذیرد: احصاء توانمندی‌ها، اعتبار داخلی، پشتیبانی رهبری، تأمین مالی، تجهیزات صنعتی، سازمان‌دهی منابع، قبول مسئولیت توسط مدیران ارشد، مدیران عالی کشور، مدیران محلی، منابع مالی و نظارت مستمر.
۲۱	(Adelson & Rulnicx, 1940) مطالعه کتابخانه‌ای	بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع چه ویژگی‌هایی دارد؟	چنان‌که این مطالعه مشخص نموده است، بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع دارای ابعاد و ویژگی‌هایی است که عبارت‌اند از: انگیزش کسب‌وکارها، آموزش غیرنظامیان، آموزش منابع انسانی، تجهیزات نظامی، تدوین قوانین، مقررات و رویه‌ها، تغییرات مدیریتی، تهدید خارجی، ثروت ملی، جذب منابع انسانی، جنگ، قوانین مالیاتی، میزان کنترل دولتی، نیازسنجی و همراستایی صنعت با امنیت ملی

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین:

چنان که مرور ادبیات پژوهش و بررسی پیشینه مطالعات موجود در این حوزه نشان می‌دهد، مطالعه بسیج منابع و امکانات متمرکز بر حرکت‌های اجتماعی و به‌طور بخشی در حوزه دفاع هستند و این موضوع سبب گردیده است که یک مفهوم کلی و یکسان و مورد پذیرش عامه نویسندگان در حوزه دفاع در مورد بسیج منابع و امکانات شکل نگیرد. به عبارت دیگر، مطالعات در حوزه‌های مختلف به‌طور جزیره‌ای شکل گرفته‌اند. در کنار این، مطالعات موجود اغلب از منابع خارجی بوده و مطالعات چندانی یافت نمی‌گردند که مفهوم بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع را در زمینه ایرانی مورد بررسی قرار داده باشند. نوآوری مطالعه حاضر در این است که از یک‌سو سعی در یک‌کاسه کردن مفاهیم مرتبط با بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع و سایر حرکت‌های اجتماعی در این حوزه داشته و از سوی دیگر با تلفیق مطالعات خارجی و داخلی به ارائه مدلی فراگیر در این حوزه با تمرکز بر زمینه کشورمان همت گماشته است.

۳- روش تحقیق

نوع تحقیق: پژوهش حاضر توسعه‌ای بوده و از منظر گردآوری داده‌ها در زمره پژوهش‌های توصیفی قرار می‌گیرد.

۳-۱- استراتژی کلی تحقیق

رویکرد کلان پژوهش حاضر کیفی می‌باشد. دلیل آن این است که دانش موجود در زمینه مورد مطالعه اندک و پراکنده بوده (Inegbenebor, 2013; Antwi & Hamza, 2015)، محیط مؤثر بر پدیده تحت بررسی قابل کنترل نبوده (لوید^۱، ۲۰۰۷) و از طرف دیگر زمینه محیطی نیاز به شناسایی دارد (Son, Marriott, & Marriott, 2006).
تعریف مفاهیم یا متغیرها (نظری و عملیاتی)

بسیج امکانات و منابع (دیدگاه سازمانی): در سال‌های دهه ۶۰ میلادی، تئوری بسیج منابع بر شرایط و متغیرهایی مانند سرمایه و نیروی کار، اشکال سازمان‌ها، مشارکت افراد و سازمان‌هایی از گروه‌های خارج سازمانی، ساختار جامعه و فعالیت‌های مقامات متمرکز بود (Hamanishi, 2016: 4). در تعاریف جدیدتر، از بسیج منابع، به‌عنوان فرآیند دریافت منابع از تأمین‌کننده منابع با استفاده از مکانیسم‌های مختلف، به‌منظور اجرای اهداف از پیش تعیین شده یک سازمان یاد می‌گردد (Seltzer, 2014). بسیج منابع و امکانات، فعالیت‌هایی

¹ Lloyd, 2007

را شامل می‌گردد که سازمان به‌واسطه منبع یابی منابع مالی، انسانی و مواد خام جدید یا اضافی برای پیشبرد مأموریت خود به کار می‌بندد. این مفهوم همچنین می‌تواند به استفاده بهتر و یا ترکیب منابع نیز تعبیر گردد. هدف غایی از این فعالیت، تلاش برای پایداری سازمانی است (Barnes, 2021: 1).

بسیج امکانات و منابع (دیدگاه نظامی): در زمینه نظامی، انجمن ارتش ایالات متحده، از اصطلاح بسیج دفاع ملی^۱ استفاده نموده و معتقد است که بسیج دفاع ملی یک تلاش متمرکز و سیستماتیک است که برای حفظ سطح آمادگی و آموزش در زمان صلح، باهدف بسیج محدود یا عمومی در زمان جنگ یا بحران ملی ایجاد می‌گردد. بسیج دفاع ملی فعالیتی استراتژیک است که برای حمایت از ملت و همین‌طور امنیت و منافع ملی در جنگ از طریق مدیریت منابع ملی انجام می‌گیرد (Wortzel, 2020).

۳-۲- روش‌های گردآوری داده‌ها

با توجه به اتخاذ رویکرد فراترکیب، فعالیت‌های پژوهشی در این مطالعه بر اساس گام‌های رسمی این فعالیت پیش می‌رود.

نمودار ۱- رویکرد کلی مطالعه مبتنی بر فراترکیب **Meta-Synthesis** (Zimmer, 2006)

۱. **فرموله کردن مسئله پژوهش:** چنان‌که در بیان مسئله پژوهش نیز بیان گردید، مسئله پژوهش حاضر بدین شرح فرموله گردیده است که: بسیج امکانات و منابع در حوزه دفاع

ملی، دارای چه ابعادی است؟ تحت چه شرایطی رخ می‌دهد؟ راهبردهای اجرایی آن کدامند؟ و کسب چه اهدافی از آن مدنظر می‌باشد؟

۲. **مرور نظام‌مند ادبیات پژوهش**^۱: چنان‌که خان و همکاران (۲۰۰۳) بیان نموده‌اند، مرور نظام‌مند متون پژوهشی در ۵ مرحله انجام می‌پذیرد که شامل: ۱. تدوین سؤال برای مرور متون، ۲. شناسایی متون مرتبط، ۳. ارزیابی کیفیت مطالعات، ۴. خلاصه‌سازی شواهد و ۵. تفسیر یافته‌ها (Khan, Kunz, Kleijnen, & Antes, 2003). در این راستا، جست‌وجوی پایگاه‌های داده‌ای در دستور کار پژوهش قرار گرفته و در کنار گوگل اسکالر^۲، چهار پایگاه داده‌ای دیگر یعنی اسکوپوس^۳، آی‌تریپل‌ای اکسپلور^۴، ساینس دایرکت^۵ و جی‌استور^۶. دلیل افزودن پایگاه‌های داده‌ای دیگر به گوگل اسکالر این است که این موتور جست‌وجو تنها ۷۶ درصد از محتوای منتشرشده به‌طور الکترونیکی را نشان داده (Georgas, 2015) و قرار دادن سایر پایگاه‌های داده‌ای در کنار آن می‌تواند نقیصه مذکور را تا حد زیادی مرتفع نماید. با توجه به هدف پژوهش حاضر، جست‌وجو با کلیدواژگان "بسیج منابع"^۷، "بسیج نظامی"^۸ و "دفاع ملی"^۹ به‌طور هم‌زمان انجام یافت. این بخش از جست‌وجو منتج به دستیابی به تعداد مطالعات متعدد به شرح جدول زیر گردید:

جدول ۲. نتایج جست‌وجوی کلیدواژگان

ردیف	پایگاه داده‌ای	کلیدواژگان	تعداد یافته‌ها
۱	گوگل اسکالر (لاتین)	military mobilization "national defense" + "mobilization"	۲۳۸۰
۲	گوگل اسکالر (فارسی)	"دفاع ملی" + "بسیج منابع"	۱۶
۳	ساینس دایرکت	military mobilization "national defense" + "mobilization"	۲۳
۴	آی‌تریپل‌ای اکسپلور	military mobilization national defense	۵
۵	جی‌استور	"mobilization" "national defense" "resource mobilization"	۱۷۶
	مجموع		۲۶۰۰

¹ Systematic Literature Review (SLR)

² Google Scholar

³ Scopus

⁴ IEEE Xplore

⁵ Science direct

⁶ JSTOR

⁷ Mobilization

⁸ Military Mobilization

⁹ National Defense

انتخاب متون مناسب با استفاده از رویکرد ارائه‌شده توسط ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)، انجام‌یافته است. از مجموع ۲۶۰۰ مقاله پژوهشی یافته شده، ۲۳۴۶ مقاله در تحلیل عنوان حذف گردید و مابقی ۲۵۴ مقاله به مطالعه چکیده راه یافتند. در مرحله مرور چکیده‌ها ۱۸۱ مقاله حذف گردیده و ۷۳ مقاله به مرحله مطالعه متن دست یافتند. در بین مستندات باقیمانده و با مطالعه محتوای داخل متنی این مستندات در نهایت ۲۳ سند به تحلیل نهایی راه یافتند.

۳-۳- روش‌های تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها با رویکرد کدگذاری باز، محوری و انتخابی مرسوم در نظریه داده بنیاد انجام‌یافته است. برای انجام کدگذاری‌ها از نرم‌افزار اطلس. تی. آی^۱ نسخه ۷ استفاده شد. شیوه کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی برای این مطالعه انتخاب شد. کدگذاری باز فرآیندی است که در آن، داده‌ها به واحدهای معنایی مشخص طبقه‌بندی می‌شوند (Goulding, 2000:27) و کدگذاری محوری عبارت است از مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها که در آن داده‌ها پس از کدگذاری باز به شیوه‌ای در کنار هم قرار داده می‌شوند که ارتباط بین آنان برقرار گردد (Strauss & Corbin, 1990). در نهایت، به هنگام اجرای کدگذاری انتخابی که گام نهایی در فرآیند تحلیل می‌باشد، یکپارچه‌سازی مفهوم حول یک پدیده محوری انجام‌یافته و توسعه و پالایش طبقات انجام می‌پذیرد. در این مرحله است که نظریه مورد پالایش قرار گرفته و به‌طور یکپارچه ارائه می‌گردد (Hughes & Kleist, 2005:97-108).

۳-۴- جامعه و نمونه

جامعه آماری مطالعه حاضر را پژوهش‌های پیشین داخلی و خارجی در زمینه بسیج منابع و امکانات در سه حوزه مدیریت، علوم اجتماعی و علوم نظامی تشکیل می‌دهند. نمونه‌گیری برای تحلیل داده‌های تحقیق، با استفاده از رویکرد هدفمند انجام گرفت و مرتبط‌ترین مطالعات انتخاب شدند. در نخستین گام از پردازش منابع به‌دست‌آمده، فهرست رکوردها مورد بررسی قرار گرفت و از بین آنان مواردی که تکراری بوده و یا باهم همپوشانی داشتند و همین‌طور دسترسی به فایل کامل آن مقدور نبود، حذف گردید و در نهایت، تعداد ۲۵۴ مستند (شامل مقالات و فصول کتاب) در حوزه علوم انسانی و اجتماعی و با تمرکز بر مفاهیم بسیج منابع هم در حوزه سازمان وهم در حوزه حرکت‌های اجتماعی بودند شناسایی شد.

¹ Atlas.ti

در گام دوم، مطالعه چکیده مقالات و فصول انجام یافته و بر اساس اشاره به مفهوم دفاع ملی تعداد مستندات به ۷۳ مورد کاهش یافت. در نهایت با مطالعه متون مستندات، "برخورداری از تعریف دقیق از بسیج منابع و امکانات" به عنوان معیار ورود^۱ به فاز تحلیل و "عدم لحاظ نمودن پیش شرطها، زمینه، راهبردها و نتایج مفهوم بسیج منابع و امکانات" به عنوان معیار خروج^۲ مستندات در نظر گرفته شد. در انتهای این گام تعداد ۲۳ مستند باقی ماند.

۳-۵- مراحل انجام و به کارگیری روش

پژوهش حاضر بنا به ماهیت روش آن (فرا ترکیب) در دو مرحله اصلی انجام یافته است. مرحله اول عبارت است از مرور نظام مند ادبیات پژوهش و مرحله دوم، تحلیل متون منتج از مرور نظام مند ادبیات پژوهش. بخش اول (نمودار ۱) منتج به دستیابی به متون مرتبط به موضوع تحقیق گردیده و در بخش دوم با استفاده از سه مرحله کدگذاری نظریه داده بنیاد، مفهوم سازی از پدیده تحت بررسی صورت می گیرد.

۴- یافته های تحقیق

در گام نخست از تحلیل متون، کدگذاری باز انجام یافته است. در این گام گزاره های متنی ارائه شده در مستندات مورد بررسی، در قالب کدهای باز خلاصه سازی گردیده اند. در جدول زیر نمونه ای از فعالیت های کدگذاری باز ارائه گردیده است (جدول کدگذاری باز: پیوست ۱):

جدول ۳. کدگذاری باز

ردیف	کدباز	منبع					
		۱	۲	۳	۴	۵	۶
	(Hassan Akhund, 2018)	۰	۱	۰	۰	۰	۰
	(Bak, 2018)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Kosov, Erim, & Kurbanov, 2019)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Salvadoro, 2017)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Salvadoro, 2017)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Salvadoro, 2019)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Benedict, 2017)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Lamy M Warren, 2020)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Shah, 2018)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Redefer, 2015)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Asari & Sanjivan, 2018)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Lamy, 2020)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Cecic & Peters, 2020)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Lemag, 2011)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Adger, 1984)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Ferguson, 1959)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Lin, 2012)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Feld, 1978)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Groning, Yamin, Goueri, & Xiangping, 2017)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(Addison & Rainex, 1940)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(انوری زینلی, ۱۳۸۳)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(زینلی, ۱۳۸۳)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	(مجموعه ها, ۱۳۸۳)	۰	۰	۰	۰	۰	۰

¹ Inclusion Criteria

² Exclusion Criteria

جدول ۴. نتایج کدگذاری محوری

ردیف در جدول اصلی	طبقات محوری	نمونه کدهای باز	نمونه گزاره های کلامی
۱	پیش شرط های علی	ارزش تولیدات داخلی	فرمول: سطح بسیج منابع و امکانات = ارزش تولیدات داخلی اختیار گروه X احتمال تحویل به هنگام فراخوان
۲		انگیزاننده های تلفیقی منابع انسانی	نوعی از سطوح انگیزشی در انسان ها عبارت از انگیزاننده های تلفیقی منابع انسانی است
۳		انگیزاننده های مادی منابع انسانی	منابع مادی از جمله انگیزاننده های منابع انسانی (در بسیج منابع و امکانات هستند)
۴		انگیزاننده های معنوی منابع انسانی	معنویات در زمره انگیزاننده های منابع انسانی و جزء سطوح انگیزشی آن هاست
۵		اهداف سیاسی کشور	توانایی (کشور) در حفظ پشتیبانی بستگی به بسیج منابع و امکانات توده های مردم، ایجاد قدرت نبرد و ... دارد
۳۰	پدیده محوری	اسناد	منابع ملی شامل تمامی اموال، دارایی ها و ثروت یک کشور مانند نیروی انسانی، مواد خام، اسناد مهم و به طور کلی دارایی های قابل تقویم یک کشور است
۳۱		اموال و دارایی ها	قابلیت های دفاعی (بسیج شده) به مثابه خطوط تولیدی یا خدمات تخصصی، اموال و دارایی ها، ... هستند
۳۲		آثار تمدنی	سرمایه های اعتباری و ارزشی: آثار تمدنی و فرهنگ ملی و مذهبی، اصول و ارزش های دینی و انقلابی، اعتبار ملی و فراملی، ...
۳۳		آذوقه	بدون سرمایه گذاری اولیه، از لحاظ نیروی انسانی، آذوقه، تدارکات و ابزارهای گوناگون نمی توان به جنگ مبادرت کرد
۳۴		بسیج تدارکاتی	نیروهای مسلح (در بسیج منابع و امکانات بایستی با فعالیت های متعددی روبه رو گردند که تدارک ابزارهای لازم برای کاستن از آثار رویدادهای ناخوشایند از آن جمله اند
۳۵		بسیج تدافعی	در طبقه بندی دیگر از بسیج، آن را به سه نوع تقسیم کرده اند: بسیج تدافعی، بسیج تهاجمی و بسیج تدارکی
۹۷	راهبردهای کنش	جایگزینی اجبار با ایجاد جذابیت	در بسیج منابع و امکانات، قدرت نرم توانایی تأثیرگذاری بر دیگران برای به دست آوردن نتایج مطلوب از طریق جذابیت به جای اجبار و تطمیع است

۹۸	احصاء توانمندی‌ها	(در راهبرد بسیج منابع و امکانات ایالات متحده): بند ۲. نمونه‌گیری از ساختار موجود جهت تعیین قابلیت‌های آن‌ها و آوردن آن‌ها به سطح استاندارد
۹۹	اصلاح خطاها	برخلاف شهرت آن، نظریه جامعه انبوه در بسیج منابع و امکانات، برخی راهبردها را مقدور می‌سازد ... اصلاح خطاهای پیشین از جمله این‌هاست
۱۰۰	اعمال محدودیت اختیارات	سیاست‌های بسیج منابع ملی: بند ۱. پیش‌بینی مدیریت واحد با اعمال اختیارات و محدودیت‌های خاص برای شرایط ویژه
۱۰۱	الزام به رعایت رهنمودها در سازمان‌های دولتی	(در راهبرد بسیج منابع و امکانات ایالات متحده): بند ۵. ایجاد و الزام به رهنمودهای فدرال برای ساخت سنگرهای ...
۱۰۲	انگیزش کسب‌وکارها	(بسیج ملی)، فعالیت‌های جمعی است که توسط نیروی نظامی، قوای ذخیره ... و انگیزش کسب‌وکارها عمل می‌کند
۱۶۵	احزاب سیاسی	نمونه مداخله در فعالیت بسیج منابع و امکانات را در بهار عربی (نمونه اخوان المسلمین) می‌توان دید
۱۶۶	استعداد متحدین	به‌عنوان مثال: اتحاد آلمان و بلغارستان در مورد بخش یونانی مقدونیه
۱۶۷	اصول و ارزش‌های دینی و انقلابی	فرهنگ ملی و مذهبی، اصول و ارزش‌های دینی و انقلابی، اعتبار ملی و فراملی، ...
۱۶۸	بودجه دولتی	توان بسیج منابع و امکانات نیروی دریایی بریتانیا بر اساس بودجه مورد تعهد پارلمان، کل بدهی‌ها و کل هزینه‌های آن قابل‌سنجش است
۱۶۹	پس‌انداز ملی	ذیل عوامل اقتصادی: زیربنای تولید (پس‌انداز ملی، درجه تحرک سرمایه و ...)
۱۹۹	اثربخشی	نظریه بسیج منابع بر این موضوع تمرکز دارد که چگونه با تجهیز منابع و امکانات خود به اهداف موردنظر خود دست می‌یابند
۲۰۰	اعتبار فراملی	اعتبار ملی و فراملی و پشتوانه حقوقی، اطلاعات در فضای مجازی و حقیقی، نظام مدیریتی و رهبری ... جزء سرمایه‌های ارزشی و اعتباری هستند
۲۰۱	اعتبار داخلی	(گزاره کلامی کد "اعتبار ملی)
۲۰۲	افزایش انعطاف‌پذیری	واگذاری امور به پیمانکاران خارج سازمانی، مهندسی مجدد، افزایش انعطاف‌پذیری، آموزش مهارت‌ها و ...
۲۰۳	افزایش بازدارندگی	بسیج منابع و امکانات همچنین به بازدارندگی منجر می‌گردد

در گام سوم از تحلیل داده‌ها، طبقات شناسایی شده در گام پیشین مورد پالایش بیشتر قرار گرفته و نظریه پنهان در آن به شکل یک "روایت" ظاهر می‌گردد. این فعالیت که کدگذاری انتخابی نام دارد، گام نهایی در کدگذاری‌ها می‌باشد. جدول زیر نشان‌دهنده طبقات نهایی حاصل از کدگذاری انتخابی می‌باشد. (جدول پیوست: ۳)

جدول ۵. نتایج کدگذاری انتخابی

طبقات کلان	طبقات خرد
پیش‌شرط‌های علی	پیش‌شرط‌های توانمند ساز داخلی
	پیش‌شرط‌های بحرانی
	پیش‌شرط‌های راهبردی
	تهدیدات خارجی
	پیش‌شرط‌های اجتماعی
پدیده محوری	منابع مادی خام
	منابع طبیعی
	منابع دانشی و معنوی
	منابع ارتباطی
	منابع تسلیحاتی
	منابع مدیریتی
	منابع انسانی
	منابع اجتماعی
راهبردهای کنش	راهبردهای جذب و توسعه منابع فیزیکی غیرانسانی
	راهبردهای جذب و توسعه منابع انسانی
	راهبردهای برنامه‌ریزی منابع
	راهبردهای اجرایی
	راهبردهای پایش محیط
	راهبردهای مدیریت دانش
عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر	پیشران‌های سیاسی/قانونی
	پیشران‌های اقتصادی
	پیشران‌های اجتماعی
	پیشران‌های فناورانه
	پیشران‌های مدیریتی
پیامدها	پیامدهای دفاعی
	پیامدهای ملی

منحصر به آن بوده و سابقه چنین دسته‌بندی برای پیش‌شرط‌های تحقق بسیج منابع و امکانات ارائه یافت نگردیده است.

۲. در پاسخ به سؤال دوم پژوهش حاضر و تعیین ابعاد بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ابعاد بسیج منابع و امکانات که طبقه محوری مدل پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد، در حوزه دفاع ملی در ۸ دسته اصلی قابل طبقه‌بندی هستند که عبارت‌اند از: منابع مادی خام، منابع طبیعی، منابع دانشی و معنوی، منابع ارتباطی، منابع تسلیحاتی، منابع مدیریتی، منابع انسانی و منابع اجتماعی. اگرچه چنین دسته‌بندی از منابع که به‌طور مشخص در زمینه بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی انجام یافته باشند وجود ندارد، با این حال می‌توان پشتیبانی لازم برای اجزای این طبقه از مفاهیم را در ادبیات پژوهش یافت.

۳. سؤال سوم پژوهش حاضر این بود که: راهبردهای اجرایی بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی کدامند؟ در این مطالعه، راهبردهای اجرایی برای بسیج منابع نیز مورد شناسایی قرار گرفته‌اند. این راهبردها در ۶ دسته جای گرفته‌اند که عبارت‌اند از: راهبردهای جذب و توسعه منابع، راهبردهای منابع انسانی، راهبردهای برنامه‌ریزی منابع، راهبردهای اجرایی، راهبردهای پیش محیط، راهبردهای مدیریت دانش.

۴. در پاسخ به سؤال چهارم پژوهشی، یعنی زمینه محیطی خاص بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی چه عواملی را شامل می‌گردد؟ این مطالعه مشخص نمود که عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر در بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی شامل عوامل زمینه (محیط داخلی/خارجی) است که منابع در دسترس، نوع و مقدار آنان و همچنین به‌کارگیری راهبردهای بسیج آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این دسته از عوامل، ۵ گروه را شامل می‌گردند که عبارت‌اند از: پیشران‌های سیاسی/قانونی، پیشران‌های اقتصادی، پیشران‌های اجتماعی، پیشران‌های فناورانه و پیشران‌های مدیریتی. این دسته از عوامل نیز به‌طور منفک در ادبیات پژوهش مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

۵. در پاسخ به سؤال پنجم پژوهش و در تعیین پیامدهای تحقق موفقیت‌آمیز بسیج منابع و امکانات، مطالعه حاضر نشان داد که بسیج منابع و امکانات در حوزه دفاع ملی می‌تواند منجر به بروز نتایجی گردد که این نتایج (پیامدها) در دودسته قابل طبقه‌بندی می‌باشند. این دو دسته شامل: پیامدهای دفاعی و پیامدهای ملی بوده‌اند. پیامدهای دفاعی، نتایجی مانند کسب آمادگی دفاعی، انسجام سازمان رزم، افزایش انعطاف‌پذیری، حضور فضایی، افزایش بازدارندگی، بازتوانی پس از شکست، پیروزی در جنگ، کاهش آسیب‌پذیری، اعتبار فراملی، اعتبار داخلی و بقا و مانند آن‌ها را شامل می‌گیرند. در مقابل، پیامدهای ملی، شامل نتایجی

مانند پایداری زنجیره تأمین، حفظ جان افراد، حفظ حقوق انسان‌ها، حفظ محیط‌زیست و رفاه اجتماعی می‌باشند.

مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با مطالعات قبلی نشان می‌دهد که اگرچه در مطالعات پیشین می‌توان جایگاه بسیج امکانات و منابع را مشاهده نمود، اما مطالعات پیشین به‌طور بخشی و در زمینه‌های اجتماعی و اغلب نهضت‌های مختلف به این موضوع پرداخته‌اند. این مطالعه با یک‌کاسه کردن مدل‌های قبلی و پرداختن به مؤلفه‌های زمینه‌ای ایران در بخش دفاع، مدلی جامع برای مفهوم بسیج امکانات و منابع فراهم آورده است.

۵-۲- نتیجه‌گیری

به‌عنوان نتیجه‌گیری از پژوهش حاضر می‌توان بیان نمود که بسیج امکانات و منابع در حوزه دفاع ملی پدیده‌ای چندوجهی است که برای اجرای آن وجود پیش‌شرط‌های مشخصی ضرورت می‌یابد. این پیش‌شرط‌ها در ۵ دسته اصلی قرار می‌گیرند که شامل: پیش‌شرط‌های اجتماعی، پیش‌شرط‌های بحرانی، پیش‌شرط‌های راهبردی، پیش‌شرط‌های توانمندساز داخلی و تهدیدات می‌باشند. تحقق این پیش‌شرط‌ها، منتج به بسیج امکانات و منابع می‌باشد که این منابع از دیدگاه دفاع ملی شامل: منابع مادی (خام)، منابع اجتماعی، منابع مدیریتی، منابع طبیعی، منابع تسلیحاتی، منابع ارتباطی، منابع انسانی و منابع دانشی و معنوی می‌باشند. جهت بسیج این امکانات و منابع، اتخاذ ۶ دسته از راهبردها ضرورت می‌یابد که عبارت‌اند از: راهبردهای پایش محیط، راهبردهای برنامه‌ریزی منابع، راهبردهای مدیریت دانش، راهبردهای کنش (ریز فعالیت‌ها)، راهبردهای منابع انسانی و راهبردهای جذب و توسعه منابع. هم امکانات و منابع و هم اتخاذ این راهبردها تحت تأثیر عوامل زمینه و مداخله‌گر قرار می‌گیرند. به‌طوری‌که ممکن است تحت شرایط زمینه‌ای مشخصی اتخاذ راهبردی مشخص یا به‌کارگیری منبع و امکانی مشخص ممکن یا غیرممکن، بهینه یا به ضرر گردد. این عوامل زمینه‌ای شامل: زمینه مدیریتی، زمینه اجتماعی، زمینه اقتصادی، زمینه سیاسی/قانونی و زمینه فناورانه. خروجی نهایی جریان مذکور پیامدهایی است که تنها به دفاع ملی محدود نگردیده و پیامدهای دیگری را نیز در سطح ملی به بار می‌آورد.

۵-۳- پیشنهادها

درنهایت، بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، می‌توان پیشنهاد نمود که:

- یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بسیج منابع و امکانات با منابع مادی خام، منابع طبیعی، منابع دانشی و معنوی، منابع ارتباطی، منابع تسلیحاتی، منابع مدیریتی، منابع انسانی و منابع اجتماعی سروکار دارد. از این‌رو پیشنهاد می‌گردد که در حوزه دفاعی، مطالعه

آمایش منابع و امکانات بر اساس منابع مذکور صورت گرفته و درک روشنی از این منابع به عمل آید.

- نظر به شناسایی منابع بااهمیت در بسیج منابع و امکانات در این مطالعه، پیشنهاد می‌گردد که در بخش برنامه‌ریزی دفاعی، نرخ دسترس‌پذیری به هنگام نیاز، برای این منابع با توجه به نواحی استقرار این منابع محاسبه گردد.
- پیشنهاد می‌گردد که در مطالعات آتی، تبیین راهکارهایی اجرایی در سطح منطقه‌ای و محور مقاومت و دستورالعمل‌های مربوطه نیز مورد شناسایی قرار گیرد.
- با توجه به شناسایی راهبرد مدیریت منابع به‌عنوان یکی از راهبردهای اساسی در بسیج منابع و امکانات، پیشنهاد می‌گردد که بخش دفاع، موجودی فعلی و برنامه آتی برای منابع موردنیاز خود را بر اساس تحلیل محیط داخلی و خارجی تنظیم و به‌روزرسانی نماید.
- توجه به این‌که در این مطالعه، راهبردهای جذب و توسعه منابع انسانی به‌عنوان راهبردی مهم در بسیج منابع و امکانات مورد شناسایی گردید، پیشنهاد می‌گردد که برنامه‌های توسعه آموزشی منابع انسانی کلان کشور در هم‌راستایی با بخش دفاع ملی تدوین گردند
- پیشنهاد می‌گردد که در راهبرد گذاری‌های کلان دفاعی کشور، انعطاف‌پذیری بسیج منابع و امکانات، روزآمدی و چابکی آن مدنظر قرار داده شود چرا که دائمی بودن جنگ به‌عنوان پیش‌فرض اساسی اغلب مطالعات مرور شده لحاظ گردیده است.
- در این مطالعه، منابع دانشی و معنوی به‌عنوان یک سازه مستقل مورد شناسایی قرار گرفته است. با توجه به تجربیات جنگ و انقلاب در ۴۳ سال گذشته و نقش معنویات را در بسیج منابع و امکانات حوزه دفاع ملی، پیشنهاد می‌گردد که در مطالعات آتی، مفهوم دانش و معنویات و تمایز بین آن‌ها در ادبیات داخلی و خارجی موردبررسی قرار گیرد.
- پیشنهاد می‌گردد که در مطالعات آتی، یافته‌های مطالعه حاضر با بهره‌گیری از ابزار مصاحبه و سایر روش‌های کیفی، بر مختصات بخش دفاع داخلی منطبق گردیده و از این طریق مدلی بومی پیشنهاد گردد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

مقاله‌ها

۱. باقری، م. فرهادی، م. & پناهی، ح. (۱۳۹۷). ارائه مدل رویکردی تأمین نیروی انسانی در حوزه بسیج بر اساس گفتمان حضرت امام خمینی (ره). فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی، ۶(۲)، ۹۱-۱۱۶.
۲. رفیعی‌راد، ج. شیخ‌الاسلامی، ک. مرادی، ع. رضایی، ع. & فدایی، م. (۱۳۹۹). تأثیر بسیج ظرفیت‌ها و منابع ملی در جنگ‌های آینده. مجله سیاست دفاعی، ۲۸(۱۱۲)، ۱۳۱-۱۶۶.
۳. نظامی پور، قدیر، پرجمی، داود، زارعی، سعدا...، عبدالملکی، هادی (۱۳۹۷)، الگوی راهبردی گفتمان بسیج در حفظ و تداوم بیداری اسلامی با تأکید بر دیدگاه‌های امامین انقلاب اسلامی، راهبرد دفاعی، ۱۶(۲)، ۷۳-۱۱۳.
۴. محمدی‌نیا، ر؛ و احمدی، س. (۱۳۹۶). نقش بسیج منابع ملی در جنگ‌های آینده. فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۵(۹۶)، ۱۰۹-۱۳۶.
۵. مهر (۱۳۹۷)، نقش فراموش‌نشده «مرجعیت» و «بسیج مردمی» در شکست داعش، دریافت شده در: <https://www.mehrnews.com/news/4481401> از ۱۴۰۱/۱۱/۱۷
۶. همت، ح. (۱۳۹۴). شناسایی نقش و کارکردهای اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه. علوم و فنون نظامی، ۱۱(۳۴)، ۳۹-۵۶.

کتاب‌ها

۱. حضرت امام خمینی (ره)، تحریر الوسیله، فصل فی الدفاع، القول فی القسم الأول، مسئله ۱
۲. کیانی، س. (۱۳۹۸)، بعد نظامی دفاع همه‌جانبه از دیدگاه قرآن کریم، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران.

منابع اینترنتی

۱. فرماندهی معظم کل قوا حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۸۵، دیدار جمعی از رزمندگان و فرماندهان دفاع مقدس با رهبر انقلاب، قابل دریافت از: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1430>
۲. فرماندهی معظم کل قوا حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۸۷، بیانات در دیدار بسیجیان استان فارس، قابل دریافت از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3432>

۶-۲- منابع لاتین

Articles

1. Adelson, S. & Rulnicx, Mobilization for Defense. (1940). *The Yale Law Journal*, 50(2), 250-305. <https://doi.org/10.2307/792651>
2. Aji, M. P. (2020). Improving Indonesia's Human Resources Quality to Support National Defense: Lesson Learned from South Korea. *Jurnal Pertahanan & Bela Negara*, 10(1), 19-46.
3. Antwi, S. K. & Hamza, K. (2015). Qualitative and quantitative research paradigms in business research: A philosophical reflection. *European journal of business and management*, 7(3), 217-225.
4. Astuti, A. P. & Surajaya, I. K. (2018). General Mobilization as Foundation of Japan's War Machine in Pacific War. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 3(8), 1-19.
5. Balestra, F. F. (2014). TOWARDS A DEMOCRATIC CONTROL OF ARGENTINA'S INTELLIGENCE COMMUNITY. In. <http://www.law.harvard.edu/programs/criminal-justice/argentina.pdf>
6. Beneda, J. (2017). A Band of Brothers Against Terrorism: The Citizen-Soldier Ideal in Post-9/11 US Military Mobilization. James Beneda 7 Political TV Series.
7. Bibo, L. (2014). Overtures to reducing Romanian Ministry of National Defense tenuity in information resource management. *Journal of Defense Resources Management (JoDRM)*, 5(2), 89-98.
8. Bohm, A. (2004). 5.13 Theoretical Coding: Text Analysis in Grounded Theory. *A companion to qualitative research*, 270.
9. Branson, D. M. (1976). Progress in the art of social accounting and other arguments for disclosure on corporate social responsibility. *Vand. L. Rev.* 29, 539.
10. Brinkerhoff, J. R. (1983). A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR EMERGENCY MOBILIZATION PREPAREDNESS. *Phalanx*, 16(1), 9-13.
11. Buck, P. H. (1957). The Years Ahead. *The Journal of Higher Education*, 28(6), 295-352.
12. Burk, J. (2018). Military mobilization in modern Western societies. In *Handbook of the Sociology of the Military* (pp. 101-120): Springer.
13. Cays, J. (2021). Do Something: Mid-twentieth Century Developments. In *An Environmental Life Cycle Approach to Design* (pp. 61-78): Springer.
14. Cecire, C. (2020). *COVID-19: Industrial Mobilization and Defense Production Act (DPA) Implementation (IN11280)*.

15. Chapman, R. E. Harris, C. M. & Gass, S. I. (1989). Analyzing the economic impacts of a military mobilization. In *Cost Analysis Applications of Economics and Operations Research* (pp. 353-386): Springer.
16. Coronado, C. (2008). Domestic resource mobilization by social movement organizations in Latin America: a case study of the Abring Foundation for children rights of Brazil. Thesis, Master.
17. Fickle, J. E. (1978). Defense Mobilization in the Southern Pine Industry: The Experience of World War I. *Journal of Forest History*, 4(22), 206-223.
18. Georgas, H. (2015). Google vs. the library (part III): Assessing the quality of sources found by undergraduates. *portal: Libraries and the Academy*, 15(1), 133-161.
19. Gorji, M. B. & Rahimian, P. (2011). The study of barriers to entrepreneurship in men and women. *Australian Journal of Business and Management Research*, 1(9), 31.
20. Goulding, C. (2000). Grounded Theory Methodology and Consumer Behaviour, Procedures, Practice and Pitfalls. *Advances in consumer research*, 27(1).
21. Guoming, L. Yanmin, C. Guowei, Y. & Xiaoping, W. (2017). Research on data management model of national defense mobilization potential based on geo spatial framework. *Malaysian Journal of Geosciences (MJG)*, 1(2), 10-12.
22. Hassan Abdullah, F. (2018). Resource Mobilization Theory: Political Movement in Egypt. *IAU International Journal of Social Sciences*, 8(2), 1-12.
23. Hughes, F. R. & Kleist, D. M. (2005). First semester experiences of counselor education doctoral students. *Counselor Education and Supervision*, 45(2), 97-108.
24. Inegbenebor, U. (2013). Analyzing and Interpreting Research in Health Education. *International Journal of Basic, Applied and Innovative Research*, 2(4), 125-130.
25. Khan, K. S. Kunz, R. Kleijnen, J. & Antes, G. (2003). Five steps to conducting a systematic review. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 96(3), 118-121.
26. Leung, B. K. (2011). Social Movement as Cognitive Praxis: The Case of the Student Movement and the Labor Movement in Hong Kong. In *East Asian Social Movements* (pp. 347-363): Springer.
27. Lloyd, D (2007) .Exploring students' futures images. In *Contemporary Qualitative Research* (pp. 59-68): Springer.

28. Levey, S. (2020). Mobilization Theory: Some Lessons from the Literature for Today. *Global Institute for Sustainable Prosperity Working Paper* (126).
29. Mardhani, D. Runturambi, A. J. S. & Hanita, M. (2020). Security And Defense In National Resilience Studies To Realize A National Security System. *Jurnal Pertahanan & Bela Negara*, 10(3), 267-286.
30. Marger, M. N. (1984). Social movement organizations and response to environmental change: The NAACP, 1960-1973. *Social Problems*, 32(1), 16-30.
31. Patterson, J. S. (1959). The Role of Medical Education in Civil and Defense Mobilization. *Journal of the American Medical Association*, 170(3), 322-325.
32. Rostov, N. D. Eremin, I. A. & Kuznetsov, S. I. (2019). The Particularities of Military Mobilization Campaigns in Siberia in the Summers of 1914 and 1941. *The Journal of Slavic Military Studies*, 32(1), 93-115.
33. Salavrakos, I.D. (2017a). A Reassessment of the British and Allied Economic and Military Mobilization in the Revolutionary and Napoleonic Wars (1792-1815). *Res militaris*, 7(1).
34. Salavrakos, I.-D. (2017b). Russian versus Soviet Military Mobilization in World Wars I and II: A Reassessment. *SJHSS* 2(2).
35. Salavrakos, I.-D. (2019). The Economic forces of victory versus those of defeat: An analysis of the Greek Economic and Military Mobilization of the 1909-1923 period. *Journal of Military and Strategic Studies*, 20(1).
36. Sandelowski, M. Barroso, J. & Voils, C. I. (2007). Using qualitative metasummary to synthesize qualitative and quantitative descriptive findings. *Research in nursing & health*, 30(1), 99-111.
37. Seltzer, Judith B. "What is Resource Mobilization". Health Communication Capacity Collaborative. Management Sciences for Health. Retrieved 20 October 2019. <http://scholarsmepub.com/sjhss-22/>
38. Son, D. Marriott, N. & Marriott, P. (2006). Users' perceptions and uses of financial reports of small and medium companies (SMCs) in transitional economies: Qualitative evidence from Vietnam. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 3(3), 218-235.
39. Stoian, A. (2018) *The Role of Public Authorities During Mobilization*. Paper presented at the International conference knowledge-based organization. <https://sciendo.com/article/10.1515/kbo-2018-0097>
40. Thompson ,E. A. (1973). Taxation and National Defense. *Journal of Political Economy*, 82(4), 1-37.

41. Thomsen, T. G. Hansen, S. R. & Wagner, L. (2011). How to be a patient in a palliative life experience? A qualitative study to enhance knowledge about coping abilities in advanced cancer patients. *Journal of psychosocial oncology*, 29(3), 254-273.
42. Yilong, Z. Lihui, T. & Nan, Z. (2012). Research on Countermeasures to the Construction of Traffic Information Resources for National Defense. *Traffic Engineering and Technology for National Defence*, 04.
43. Zhou, J. (2019). National Defense and the Law of National Defense. In *Fundamentals of Military Law* (pp. 335-360): Springer.
44. Zimmer, L. (2006). Qualitative meta synthesis: a question of dialoguing with texts. *Journal of advanced nursing*, 53(3), 311-318.

Books

1. Adusumalli, M. Jainier, N. Jose, M. K. Ramya, N. & Kaushik, A. (2021). Block-2 Contemporary Methods. In: Indira Gandhi National Open University, New Delhi.
2. Penrose, T. (1959). *The Theory of the Growth of the Firm*: Blackwell.
3. Simms, K. (2020). *Strategies for Implementing Human Resource Information Systems for Nonprofit Organizations*. Walden University,
4. Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1990). *Basics of qualitative research* (Vol. 15): Sage Newbury Park, CA.
5. Weida, W. J. & Gertcher, F. L. (2019). *The political economy of national defense*: Routledge.

Websites

1. Ammerdown Group (2016). "Rethinking Security: A discussion paper. rethinkingsecurity.org.uk. Retrieved 2017-12-17.
2. Barnes, T. (2021). Resource mobilisation training manual. Retrieved from <https://resource-mobilisation-training-manual-5487.peatix.com/>
3. Cornell. (2021). national defense. Retrieved from <https://www.law.cornell.edu/definitions/>
4. Crossman, A. (2020). What Is the Resource Mobilization Theory? Retrieved from <https://www.thoughtco.com/resource-mobilization-theory-3026523>

5. Crossman, Ashley.(2019), "What is the Resource Mobilization Theory?. ThoughtCo. www.thoughtco.com. Retrieved 10 December 2019.
6. Davis, B. (2020). Which of the following is an example of a reform social movement? Retrieved from <https://www.mvorganizing.org/which-of-the-following-is-an-example-of-a-reform-social-movement/>
7. Hamanishi, E. (2016). Action Theory as a Non-utilitarian or Cultural Approach. *2016 ISA Forum, Vienna: RC47*.
8. Lashgarara, F. Abadi, A. K. & Amirkabairi, A. (2011). Determination Causal Model of Organizational Conditions in Empowering of Human Resources (Ministry of Interiors, Iran).
9. Lin, W.I. L. (2012). The role of ROC armed forces in disaster prevention and relief and defense mobilization .Retrived 2022.11.3 from: <https://core.ac.uk/download/pdf/59110808.pdf>
10. Page, C. W. (1993). Balancing Congressional Needs for Classified Information: A Case Study of the Strategic Defense Initiative. Retrived 2022.11.3 from:<https://sgp.fas.org/eprint/page-balancing.pdf>
11. Reichert, M. (2015). *The Development of Mobilization as a Concept through the Social Movement Literature*. The Development of Mobilization as a Concept through the Social Movement Literature prepared for "Mobilized Contention: The State-Protest Movement Nexus" Retrived 2022.07.03 form: <https://projects.iq.harvard.edu>
12. Wortzel, L .M. (2020). Military mobilization in communist china. Retrieved from <https://www.ausa.org/publications/military-mobilization-communist-china>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

